

MODELARI

El recull novel·lat

ISIDRE GRAU

Si fa unes setmanes parlava de les dificultats d'articular un recull de narracions, sobretot quan són de diversos autors, també val la pena destacar, en compensació, els mèrits dels reculls que neixen –o almenys s'ofereixen al lector– amb una organització perfectament calculada, amb un acoblament de les peces que fa que el resultat s'acosti molt a la novel·la, entesa com un univers determinat.

Aquest és el cas de les ja celebrades *Calaveres atònites*, de Jesús Moncada (Editorial La Magrana, octubre 1999), un llibre que s'anuncia com una nova col·lecció d'històries, però que conté una estructura circular que va emparentant cada història com les denes d'un rosari, i encara més si el rosari es connecta amb tota l'obra de l'autor centrada en l'antiga Mequinensa, avui submergida en les aigües del pantà.

El llibre comença amb l'evocació que fa l'advocat barceloní Mallol Fontcalda de quan només tenia vint-i-dos anys i va acceptar una plaça de secretari al jutjat de Mequinensa, amb l'esperança de trobar-hi tranquil·litat per preparar unes oposicions. El relat de les incidències del viatge de Lleida a Mequinensa, en la penúria dels anys cinquanta, i l'accidentada irrupció al poble són tan sols un preludi de les estrafolàries actuacions que hi haurà de presenciar durant els tres anys que serà al costat del jutge Crònides, i que en el pròleg són sà-

viament elidides, a favor de les històries individuals que el lector troba a continuació, cadascuna en format de testimoni oral o escrit per part d'algun personatge que relata les seves tribulacions, a tall de crònica delirant i gairebé surrealista.

Després de la desfilada de testimonis que ens proporcionen històries autònomes, però amb molts personatges comuns, el llibre es tanca amb la fórmula de l'epíleg, mitjançant la carta del jutge Crònides al ja exsecretari, que serveix per lligar els fils d'aquella estada de tres anys i per traspasar una mena de testament vital a qui, després de tantes vicissituds, encara aspira a guanyar les oposicions a la carrera judicial.

“Si acceptava a ulls clucs que l'antiga Mequinensa era pel cap baix el rovell de l'ou de la galàxia, el foraster intel·ligent s'hi trobava de se-

guida com a casa. L'acte de fe, però, no era pa i mel”. Així comença la rememoració de Mallol Fontcalda, i ja podem sospitar que, entre d'altres, l'al·licient de la lectura anirà presidit per un llenguatge popular d'alta elaboració. El lèxic és viu, esmolat, amb el regust d'una oralitat tan particular com el microcosmos que retrata, però entenedor per a tothom, perquè una de les habilitats de l'autor és saber fer localisme universal. Però les virtuts de la paraula encertada es prolonguen amb els de la frase tan complexa com ben polida, amb tota la gamma dels signes de puntuació explotada al màxim. Frases curtes i llargues, abundància d'incisos i aclariments configuren un ritme trepidant, tan esbojarrat com els tràfecs dels qui s'exclamen de la vida.

Però el prologuista Mallol Fontcalda ja ens alerta al final de la seva intervenció del caràcter relatiu de l'existència humana i de la conveniència de prendre-se-la amb calma, tal com li va recomanar el jutge Crònides: “No treballi tant, senyor secretari, deixi la paperassa i vingui a finestrejar. Guaiti, fixi's en aqueixa noia tan bonica que travessa la plaça. No badi, cregui'm, això dura poc. En un tres i no res, passem d'embrions incerts a calaveres atònites”. I per si ens n'hem distret pel camí, la darrera carta del jutge ens ho recorda: “Ens esperarem aquí baix. A tot estirar, cregui'm, ens espera l'improbable paradís del registre fòssil”.

El lèxic és viu, esmolat, amb el regust d'una oralitat tan particular com el microcosmos que retrata, però entenedor per a tothom

BALLONGA

JORDI BALLONGA

PARLEM-NE

Deu anys (1)

JOAN SOLÀ

Si pregunteu a un escriptor per què escriu, us pot donar respostes molt diverses. Si m'ho preguntessin a mi, diria que jo escric bàsicament per aclarir-me a mi mateix les coses de què parlo. He comprovat repetidament que la millor manera d'entendre una qüestió és haver-la d'explicar a classe o haver-ne de fer un article de diari. Si, a més a més, la cosa explicada interessa als alumnes o als lectors, doncs molt millor: i segurament que van lligats la traça de qui escriu o explica i l'interès de qui escolta o llegeix. Un altre motiu per escriure en aquesta secció és la voluntat de no ser únicament un professor o investigador de sintaxi: les llengües interessin tant o més pel que tenen d'objectes de carrer i de mercat que pel que tenen d'objectes curiosos d'especulació intel·lectual.

El cas és que ja fa deu anys

que atio el foc d'aquesta secció. No sempre m'ha sigut fàcil de no fallar a la cita setmanal, com no sempre és fàcil de llevar-se del llit al matí, d'anar a la piscina, de sortir a caminar el diumenge o de deixar de fumar quan t'ho diu el metge. Uns quatre-cents cinquanta articles (i ja n'havia fet dos-cents abans en altres diaris): jo mateix me n'admiro. Vet aquí allò del granet de sorra, de la goteta d'aigua. A part d'aprendre coses, com els deia, aprens a escriure: o aprens a dir les coses tal com vols, sense gaires escrúpols, vencent fins i tot les barreres que et suggereix el grup al qual pertany o les reticències de la llengua “normativa”; donant exemple, vaja. N'hi ha que es pen-

sen que el veí sí que sap això o allò, que els altres sí que tenen les coses clares, que tal o tal personatge sí que és prou valent per escriure tal o tal cosa que predica; i no: he comprovat que no hi ha ningú que hagi nascut amb aquests dons; aquestes actituds són fruit dels anys, de l'evolució personal: del fet de saber, però sobretot de sentir, de viure (que són coses prou diferents), que tots som iguals, que tots dubtem continuament sobre un punt teòric o sobre una acció concreta.

El títol de la secció, “Parlem-ne”, el vaig triar jo quan els col·legues d'aquest diari Carme Gironès i Albert Pla van fer gestions perquè hi escrivís: respon a la meva ma-

nera de veure la llengua. La llengua, i sobretot la catalana, és una qüestió dialèctica, un estira-i-arronsa continu: pel que fa a la seva personalitat interna i pel que fa a la seva realitat civil i política. Dels aspectes interns els en parlaré dijous vinent.

Els aspectes civil i polític han sigut presents aquí de manera constant: he intentat llegir els llibres bàsics, assistir a congressos, seguir els esdeveniments polítics, etc., i n'he reflectit la impressió. He comentat llibres importants com *La llengua és un mercat i Arguments per al bilingüisme* (de Jesús Royo, un escriptor que no està per brocs i que, per tant, obliga a reflexionar), *Triar no és traïr* (d'Emili Boix, que descobria que els joves de

l'àrea barcelonina viuen amb indiferència el fet de l'alternança lingüística), *Alacant: la llengua interrompuda* (de Brauli Montoya, una descripció lúcida del procés de reculada del català en aquell indret). I he aprofitat efemèrides per recordar aspectes crucials de tal o tal personatge. De Joan Fuster recordava la seva extrema lucidesa sobre l'estat de la llengua: ell deia que molts dels qui es dedicaven al català anys enrere eren autèntics “excavadors de l'idioma”, que rebuscaven els mots perduts en un món que volia viure de realitats noves i més estimulants; i encenia l'alarma davant el fenomen de la televisió (un intrús lingüístic instal·lat a domicili). Un altre dia els vaig assabentar que només el 28% dels estudiants de magisteri de Barcelona tenien el català com a llengua materna, una dada que és conseqüència i alhora causa de fenòmens importants de la nostra societat.